

במה מדליקין פרק שני שבת

לא

עין משפט
נר מצוה

קין א טור ו"ט ע"ב סי'
קט'
קוד ב מ"י פ"א מהל'
מ"ח הלכה ט טור
ו"ט ע"ב פ"א סמ"ק קנה סעף
ז

6) ע"י חוקי יבמות קט'
ד"ה רש"י ור"ן (ג) [בבבית
לג. ו"ט ע"ב] (א) נ"י חוק'
קנהדרין. ד"ה אלא וט"ו
קדושין מ: ד"ה א"ן. (ז) וה'
ש"ך ל"ני מ"כרס
(ח) [טוטה מו. קנהדרין ק'
בבבית מ: ד].

גליון הש"ס

גמרא הלל גירייה. ע'
יבמות דף כ"ג ע"ב חוק'
ד"ה לא מימי ודף קט ע"ב
חוקי ד"ה ל"ע:

ליקוטי רש"י

שהמרו. ומערכו כמו שמגדליו את היונים דקנהדרין (ק"ז ע"ב): מי באן הלל. כלום כלן ולשון גמלי לנשיא ישראל: מפני מה ראשן של
בבביתם סגולות. בליונה עליו שאלו עגול לישא אחרינה ראשן של בבלים סגולת עגול: תרושות. רבות: שדרים בין החולות. והרות
נושבת וכנס בחוק עיניהם ובמקום אחר (ט) מפרש תרושות לשון עגולות בית מושב שלהן ואף כן א"י אומר כן ומפני שדרים בין החולות
שינה לוחם המקום שלא יהא מקדק של עיניהם ארוך כשלו ויכנס בו החול וכן רגליהם של אפרקיים רחבות שלא יעצבו בצלמי המים ורבותיו
מפרשים שדרים בין צלמי המים
והולכין יספין ומתפשטין רגליהם לפי
שהמעל דוחק הרגל ומעמידו על
דפוס שלו: כפי הוא הלל. ראו לך:
הוציאו בנויפה. דמניח הנב לקבל
דברי ברכות חוץ מדבר אחד וכן גר
הנב להמגיד וקבל עליו דברי תורה
חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו
במסכת בבבית (דף ז' ע"ב): גירייה.
וסמך על חממו שקופו שרגליו
לקבל עליו דלא דמיא הא לחוץ מדבר
אחד שלא היה כופר במורה שבעל פה
אלא שלא היה מאמין שהיא מפי
הגבורה והלל הוציט שאמר שלמדתי
יסמוך עליו: אפי' ליה. כגון חש"ך:
לאו עליו קא סמכת. מנין חלה ודעי
שו א"ף חו בית אלא שלמדתי ומסמכת
עלי דעל פה נמי סמוך על דברי:
אמת הבנין. מקל שהוא אמת ארוך
ומודדים בו ארוך הבנין שהיו קולצין
עם האומנין ק' וכן אמנת נק' וכן
דמי: דע"ך סני א"כרד לא תעביד.
ריעך ורעי א"כרד אל תעזוב (מש"ל ט)
זה הקצ"ה אל תעזוב על דברי שהרי
עלך שאני שיעבור תביך על דבריך
ל"א תביך ממש כגון גולה גנבה
נילוף ורוב הנילוט: אירך. שאר
דברי תורה: פירושה. דהא מילתא
הוא לדעת איזה דבר שנאמר זיל גמור
ומדע: סופר. מלמד מיעות:
טכסיס. חיקוי נרמי המלך לפי
הכבוד: ש"ששתן. הגרים הללו: סדר
זרעים. שעל אמונת האדם סומך
להפריש עמשרותיו כלאו: חוסן.
לשון זרשן ועל די אשה נולדו זרשן:
סדר נויקין. מוששע מוהיר לפרוש
מתיק ומטהמיי מניון: דעי. עירף
מחכמה: היא אוצרו. הוא עיקר
המשוב צעיניו לאלור ולעשות סגולה
לזכרון: קבעת עתים. לפי שאדם
תיך להמטק נדקך ארץ שאם אין
פסק דברי שאם לא מעטו
דך ארץ אין מורה הוהך לקבוע
עמים לתורה דבר קצוב שלא ימנך
כל היום לדך ארץ: בפריה ורבייה.
היינו חוסן: צפית אישועה: לדברי
הנביאים: הבנת דבר מתוך דבר.
היינו דעת: קב חומטין. ארץ מלטה
ומשמרת את הפירות מהסלע:
ואינו חושש. למוכרה בדמי מטין
ללא אונסה היא שהרי שמירמן נק':
יראת

שהמרו זה את זה אמרו כל מי שילך ויקניט
את הלל ימול ד' מאות וזו אמר אחד מהם
אני אקניטנו אותו היום ע"ש היה והלל הפך
את ראשו הלך ועבר על פתח ביתו אמר
מי כאן הלל מי כאן הלל נתעטף ויצא
לקראתו אמר לו בני מה אתה מבקש א"ל
שאלה יש לי לשאול א"ל שאל בני שאל

מפני מה ראשיתו של בבלים סגולות א"ל בני שאלה גדולה שאלת מפני
שאין להם חיות פקחות הלך והמתין שעה אחת חזר ואמר מי כאן הלל
מי כאן הלל נתעטף ויצא לקראתו אמר לו בני מה אתה מבקש א"ל
שאלה יש לי לשאול א"ל שאל בני שאלה גדולה שאלת מפני שדרין בין החולות הלך
והמתין שעה אחת חזר ואמר מי כאן הלל מי כאן הלל נתעטף ויצא
לקראתו א"ל בני מה אתה מבקש א"ל שאלה יש לי לשאול א"ל שאל בני
שאל מפני מה רגליהם של אפרקיים רחבות א"ל בני שאלה גדולה שאלת
מפני שדרין בין בצעי המים אמר לו שאלות הרבה יש לי לשאול ומתירא אני
שמא תכעוס נתעטף וישב לפניו א"ל כל שאלות שיש לך לשאול שאל א"ל
אתה הוא הלל שקורין אותך נשיא ישראל א"ל הן א"ל אם אתה הוא לא
ירבו כמותך בישראל א"ל בני מפני מה א"ל מפני שאבדתי על ידך ד'
מאות זו א"ל הוי והיר ברוחך כרי הוא הלל שתאבד על ידו ד' מאות
וזו ד' מאות זו והלל לא יקפיד: ת"ר מעשה בנכרי אחד שבא לפני
שמאי אמר לו כמה תורות יש לכם אמר לו שתיים תורה שבכתב ותורה
שבעל פה א"ל שבכתב אני מאמינך ושבעל פה איני מאמינך גיריני
ע"מ שתלמדני תורה שבכתב גער בו והוציאו בנויפה בא לפני הלל
גירייה יומא קמא א"ל א"ב ג"ד למחר אפך ליה א"ל והא אתמול לא
אמרת לי הכי א"ל לאו עלי דידי קא סמכת דעל פה נמי סמוך עלי:
שוב מעשה בנכרי אחד שבא לפני שמאי א"ל גיריני ע"מ שתלמדני כל
התורה כולה כשאני עומד על הגל אחת רחפו כאמת הבנין שבידו בא
לפני הלל ג' גירייה אמר לו דעלך סני לחברך לא תעביד זו היא כל
התורה כולה ואירך פירושה הוא זיל גמור: שוב מעשה בנכרי אחד
שהיה עובר אחורי בית המדרש ושמע קול סופר שהיה אומר (א) ואלה הבגדים
אשר יעשו חושן ואפוד אמר הללו למי אמרו לו לכהן גדול אמר אותו
נכרי בעצמו א"ך ואתגיד בשביל שישמוני כהן גדול בא לפני שמאי
אמר ליה גיריני על מנת שתשימוני כהן גדול רחפו באמת הבנין שבידו
בא לפני הלל גירייה א"ל כלום מעמידין מלך אלא מי שיודע טכסיס
מלכות לך למוד טכסיס מלכות הלך וקרא כיון שהגיע (ב) והור הקרב יומת
אמר ליה מקרא זה על מי נאמר א"ר אפי' על דוד מלך ישראל נשא אותו גר
קל וחומר בעצמו ומה ישראל שנקראו בנים למקום ומתוך אהבה שאהבם
קרא להם (ג) בני בכורי ישראל כתיב עליהם והור הקרב יומת גר הקל שבא
במקלו וכתרמילו על אחת כמה וכמה בא לפני שמאי א"ל כלום ראוי אני
להיות כהן גדול והלא כתיב בתורה והור הקרב יומת בא לפני הלל א"ל
ענוותן הלל (ד) ענוו לך ברכות על ראשך שהקרבתי תחת כנפי השכינה
ל"מים ודווננו שלשתין למקום אחד אמרו קפדנותו של שמאי בקשה למודרני
מן העולם ענוותנותו של הלל קרבנו תחת כנפי השכינה: אמר ר"ל מאי

רבינו הגנאל

כ"ג בני אדם שהמרו זה
זה. כל מי שקניט
הלל ימול (ג' מאות) זה
כ"ד: אמר ר"ל והיה
אמנת עתך וגי אמנת
זה סדר זרעים. עתך זה
סדר מועד. חוסן זה סדר
נשים. ישועות זה סדר
נוקין. חכמת זה סדר
קדשים. ורעת זה סדר
טהרות. ואף על פי [בן]
יראת ה' היא אוצרו. אי
איכא יראת ה' אין ואי לא
לא: רבא אמר כשעה
שמכניסין את האדם לדין
אמרין לו נשאת ונתת
באמנה. בקבעת עתים
לחורה. עסקת כפרה
ורביה. צפית לישועה.
פלפלת בחכמה. הבנת
דבר מתוך דבר. א"ע"ס
שיש בידך אל א"י
איכא יראת שמים אין ואם
לא לא. פי חומטין חול
מעדין בחכמה. ואינו
בא בה לסמטון. והיא
רצינות. ומפני ספק
המכור את הספינה: כל
ח"ח שיש בו תורה ואין
בידיה שמים דומה לגובר
לו מפתח
הפנימיות והחיצונית
מסור לו בהו בליי מכיר
ר' יוחנן חבל על רלית
[לית] ירידת וחרטא
לירידה כביר. אמר ליה
[רבא] לרבנן כמטו
מיימי רבנן לא חירון
חוריי גיהנם (ה):

חשק שלמה על רבינו הגנאל

6) לפנינו לימא סוף מנחה
דכ"ה אלא מנחה ר' ע"ב ע"ב:

תורה אור השלם

(א) ואלה הבגדים אשר
יעשו חושן ואפוד
וקעל וקרבנות השמש
כפזזים וזבגים ועשו
בגדי קדש לאהרן
אחיק וזבגיו לבתו ל'י
[שמות כ"ד]
(ב) ויבסע המשכן
ויזירו אותו הקלעים
בבמות המשכן ויקבו
אתו הקלעים ותוך הקרב
יקרא: [מכבר א, נא]
(ג) ואמרת אל פריעת בה
אמר ה' בני כביר
ישראל: [שמות ל, כב]
(ד) ויהי אמנת עתך
חוסן ישועות חכמת
רעת יראת ה' היא
אוצרו: [שעה ל, ו]

הנוסף בשנה זו ר' וכשה שיה מתקשה ועשה ע' [בבבית לז]. ר' הגל צעפי הדקל כלל שנה כדך שאל אילנות ולשנה שיה הוא מתקשה ועשה ע' [שם נט]. קור. דבר ר' הנוסף על הדקל כלל שנה וקודם שיעשו ימות הגשמים
ויקחשעו ימיהן על קרי ליה קור ורוב למחל הוא [ויחריב כח]. ר' הגל נדקל מה ענין על העץ בשנה א. [בבבית מ]. [ע"ב ש"ך דף ל' חיות. מכוס מילדות חותה [שמות א, יט]. מילדות [משה יז. א]. בצעי הפרים. מרש"ך נלג" [מנחמיו צו]. מ' נשנים.
לגם מרש"ך נלג" [שם ה]. בני בכורי. לשון גדולה כמו [מחילס פס]. אף אי בכור אחיה [שמות ד, כב]. ובתריש"ל. חמל של עור כשטייל"א נלג" [זרעים נותן נה פמו ומולה לנאורו [בבבית מ]. ונלקוט. ובמחיליס [ש"א יז, ט].

the verse concludes: “וַיִּרְאֵת ה' הַיָּא אֲוֹצְרוֹ” – *the fear of God is [in] His storehouse*. This signifies that although one might have studied all six Orders of Mishnah, still, the most important thing in the eyes of the Almighty is whether he has developed within himself a fear of God.^[34]

The Gemara presents an alternative exposition of this verse: אָמַר רַבָּא – Rava said: בְּשַׁעַה שְׁמַבְנִיטִין אָדָם לְדִין – When they escort a person to his final, Heavenly judgment after his death, [the Heavenly tribunal] says to him: נְשִׂאתָ וְנָתַתָּ – Did you conduct your business transactions faithfully? קִבַּעְתָּ עֵתִים לְתוֹרָה – Did you set aside fixed times for Torah study?^[35] עָסַקְתָּ בְּבְרִיָּה וּבְרִבְיָה – Did you engage in procreation?^[36] צְפִיתָ לְיִשׁוּעָה – Did you wait in hope for the Messianic salvation? פָּלַפְלַתָּ בְּחֻקֵּי תוֹרָה – Did you delve into wisdom? הִבְנַתָּ דְבָר מִתּוֹךְ דְבָר – When you learned Torah, did you learn it deeply, and infer one thing from another?^[37] וְאַפִּילוּ הָבִי – But even so, all this is only of limited consequence; אֵי יִרְאֵת ה' הַיָּא אֲוֹצְרוֹ אֵין – if fear of God was [this person's] “storehouse,” then yes, his judgment is favorable; אֵי לֹא לֹא – and if it was not, then no, his judgment is not favorable.

Rava illustrates these ideas with an example: מִשְׁלַל לְאָדָם שְׂאָמַר לְשִׁלּוּחוֹ – It is analogous to a person who said

to his agent: הֵעֵלָה לִי בּוֹר הַיִּטּוֹן לְעֵלְיָהּ – “Bring for me a *kor* of wheat to the attic for storage.” הֵלַךְ וְהֵעֵלָה לוֹ – [The agent] then went and brought it up for him. אָמַר לוֹ – Afterwards, [the householder] said to [the agent]: עִירַבְתָּ לִי בְהֵן קַב חוּמְטוֹן – “Did you mix for me a *kav* of *chumton*^[38] into the wheat, so as to preserve it?” אָמַר לוֹ לֹא – [The agent], however, replied to him: “No.” אָמַר לוֹ – [The householder] then said to [the agent]: מוּטָב אִם לֹא הֵעֵלִיתָהּ – “It would have been better, then, had you never brought up the wheat in the first place.”^[39]

Having made mention of *chumton*'s ability to preserve wheat, the Gemara notes a relevant point of law:

תָּנָא רַבִּי יִשְׁמַעֵאל – The academy of R' Yishmael taught: מְעַרְבֵי אָדָם קַב חוּמְטוֹן בְּבוֹר שֶׁל תְּבוּאָה – A person may mix a *kav* of *chumton* into a *kor* of grain he is about to sell,^[40] וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ – and he need not be concerned that he has been unfair to the buyer.^[41]

The Gemara again expounds upon the centrality of fear of God: כָּל אָדָם – Rabbah bar Rav Huna said: אָמַר רַבָּה בַר רַב הוּנָא – Any person who has acquired for himself Torah knowledge, שֵׁנִשׁ בּוֹ תוֹרָה – but has not acquired for himself

NOTES

34. If one has developed a sense of fear of the Almighty, then he will remember well the Torah that he has learned; the Torah will remain in the “storehouse” of his mind. If he has not, then that which he has studied will seem of less importance to him, and he is more likely to forget it quickly (see *Rashi*; see also *Megillah* 6b).

35. Since one must spend a certain amount of his time earning a livelihood, it is imperative that he set aside fixed times during the day for Torah study. If he does not, he is likely to find his time increasingly filled with the demands of his work, and his day will pass without his having studied at all (*Rashi*).

36. *Maharsha* states that the issue here is not whether the person actually had children of his own or not. Rather, it is whether he facilitated procreation; that is, did he help orphans [and those generally less fortunate than he] find mates and get married? (cf. *Ben Yehoyada*).

37. In sum, Rava interprets the verse (*Isaiah* 33:6) as referring to six things the Heavenly tribunal asks each person after his death. It asks him whether he dealt *faithfully* (אָמוּנָה) in business; whether he set aside *time* (עֵתִים) for Torah; whether he was involved in procreation (חֻסוֹן), related to the concept of *heirs*; see above, note 31); whether he hoped for the *Salvation* (יִשׁוּעָה); whether he delved into *wisdom* (חֻקֵּי תוֹרָה); and

whether he *inferred* one thing from another in Torah study (רְעִיָּה). Rava now proceeds to expound the end of the verse *וַיִּרְאֵת ה' הַיָּא אֲוֹצְרוֹ*, *fear of God is [in] his storehouse*.

[For further discussion of the questions asked by the Heavenly tribunal, see *Tosafos to Sanhedrin* 7b אלא ר"ה and *Tosafos to Kiddushin* 40b א"ה אין.

38. *Chumton* is a type of earth with a high salt content. When mixed with wheat, it acts as a preservative, preventing infestation of the grain (*Rashi*).

39. [Without the preservative, the grain will spoil quickly. Thus, the agent's previous action – bringing the grain up from the storehouse – is all but worthless. So it is with one who learns Torah but fails to develop his sense of fear of God: He will easily forget that which he has studied, rendering futile all the time he spent studying (see *Rashi*; see above, note 34).]

40. A *kav* is equal to 1/180 of a *kor* (see *Rashash*).

41. I.e. he may sell the *kor* at the full price usually demanded for wheat, even though a small percentage of the volume is actually *chumton* soil, not wheat. This is not an act of fraud, because the *chumton* helps preserve the grain, and is actually of benefit to the buyer (*Rashi*; see *Sfas Emes*).